START

CONTROL TEST TARGET
for Kodak Quality Monitoring

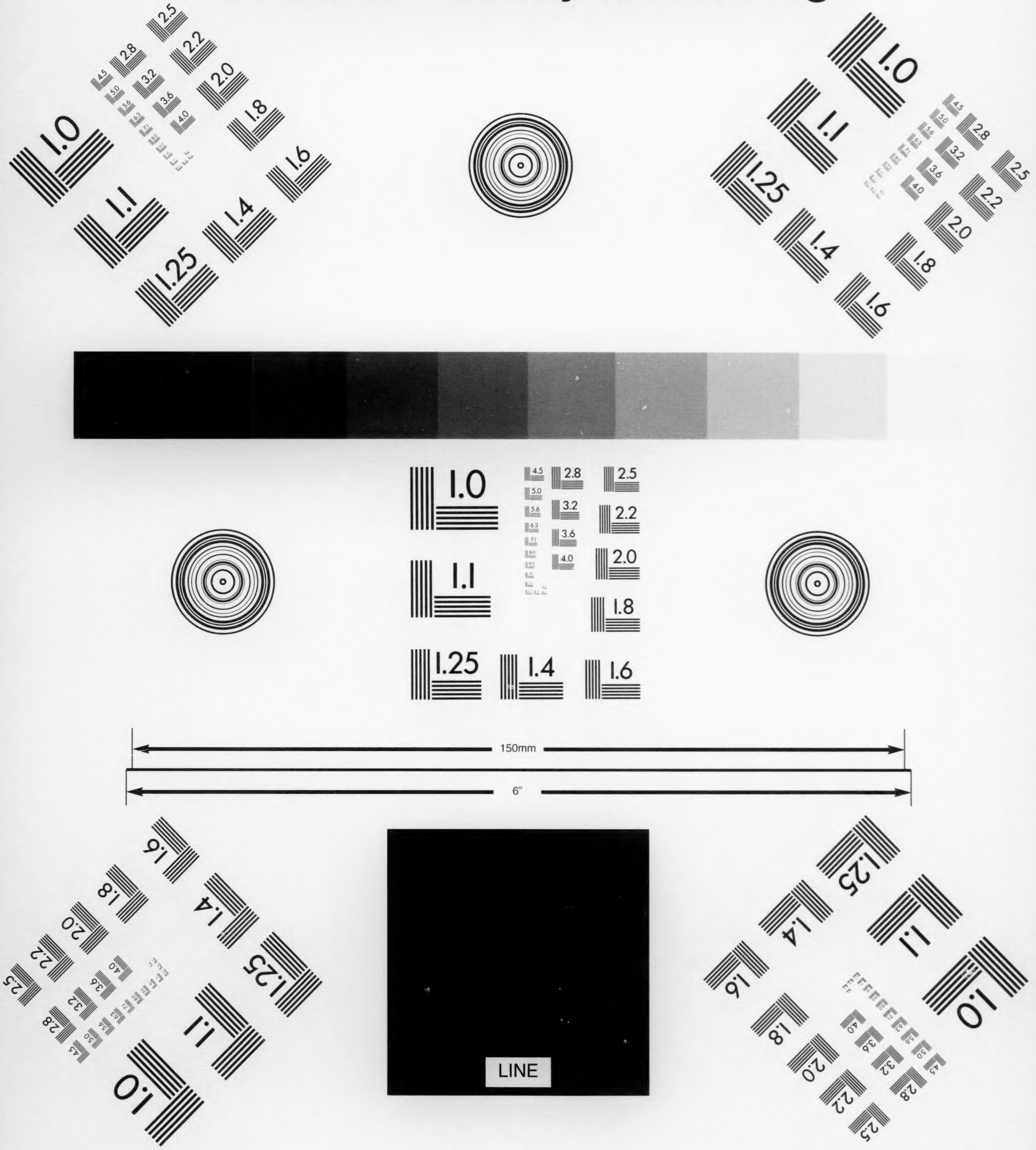

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 @ Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT IMAGING

Microfilmed 2004
By the
Center for Jewish History

For
YIVO Institute
For Jewish Research

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

YIDDISH
DRAMA

PRESERVATION
PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL
Y-2004-1885.8

Levitt, Morris.
Tsvey eynakters.
Nyu York, 1928

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004-1885.8

Levitt, Morris.
Tsvey eynakters.
Nyu York : A. Biderman, 1928.
64 p. ; 22 cm.

1. Yiddish drama.--lcsh
I. United States-New York-New York

ID: NXYH00-B6013 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /1300

Reduction ratio X 10.0

צוויי אײנאקטערס

פון

דר. מאריס לעווית

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
און פרעסע ארכיוו

פרייז 20 סענט

2
1300

2/1300

צוויי איינאקטערס

פון

דר. מאריס לעוויט

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
און פרעסע ארכיוו

פארלאג א. בידערמאן
239 איסט 12־טע גאס, ניו יארק.

אינהאלט:

1. א פאסענדער שידוך.
קאמעדיע אין איין אקט

2. ניט געלונגען.
א שפאס אין איין אקט

Copyright, 1928
BY
DR. MORRIS LEVITT
916 EAST 176TH STREET, NEW YORK

א מתנה מיינע ליבע זין
ניסן און עזרא.

א פאסענדער שידוך

קאמעדיע אין איין אקט

פערזאנען:

פרידע מירמעלשטיין, 20 יאר אלט.
שרה העניע, איר מוטער.
זעלדע, איר באבע.
בענצע נח שפיטאלניק, 22 יאר אלט.
אברהם פייוועל, } לאנדסלייט.
נאטאן פוקסמאן, }
צייט — הערבסט, פארנאכט.
פלאץ — ניו יארק.

סצענע:

א געוויינלאך ארים עס־צימער. רעכטס — אן אלט־מאדריש בופעט, אויף וועלכן עס שטייט א קופערנע מנורה, צוויי לייכטער: אויפ׳ן וואנט א שפיגל: אין ווינקל שטייט א היימיש סאמאוואר אויף א דרייעקיקן הילצערנעם טישל. לינקס — א טיר, וועלכע פירט צו די איבריקע חדרים: אן אלטע סאפע. אין הינטערגרונט — א קארידאר. וועלכער פירט צום אריינגאנג: איין פענצטער און א נײ־מאשין. אין מיטן צימער — א רונדער טיש, ביינקלאך. אויף די ווענט בילדער: דר. הערצל, שלום־עליכם, פאמיליען פאטאגראפיעס. אין צימער איז האלב טונקל. עס פאלט אריין אביסל ליכט דורכ׳ן פענצטער. שרה העניע, אין א פארטוך מיט פארקאטשעטע ארבל, קערט די הויז מיט א בעזים. זעלדע זיצט לעבן פענצטער אויף א פאטער־שטול, זי האלט אירע פיס אנגעשפארט אויף א קליין ביינקעלע און צירעוועט א זאק איבער א גלאז. זי איז געקליידעט אין שווארצן, טראגט א גלאטן שייטל, אויף וועלכן עס איז ארומגעבונדן א ווייסע זיידענע געבלומטע טיכל, אויפ׳ן שפיץ נאז — א פאר ברילן.

זעלדע: איך בין שוין בא דיר צונאָסט באַלד אַ וואָך און איך האָב דיין פרײַדעלען נאָך ניט אָנגעקוקט.

שרה העניע: זי זיצט דען אין שטוב, די שטי־פערקע! — אָפּגעגעסן, לויפט זי באַלד אַוועק... היינטיקע קינדער האַלטן נאָר אין איין ארומלויפן.

זעלדע: אַמאָל זיינען קינדער ארומגעהאָנגען לעבן דער מאַמעס פאַרטוך — היינטיק צייטן איז עס אַנדערש.

שרה העניע: צוריקגערעדט, פאַרוואָס זאָל זי זיצן אין הויז? אַ גאַנצן טאָג חושך'ט מען ערגעץ אָפּ אין אַן אָפּיס און מ'באַראַבאַניעט מיט די פינגער איבערן טייפּרייטער. קומט אין אָוונט — ווילט זיך ארויסגיין אביסל... (קליינע פּויזע.)

זעלדע: נו, און וואָס הערט זיך עפּעס מיט אַ חתן?

שרה העניע: עס דרייען זיך ארום איר נאָר וואָזשנע בחורים, אָבער צו קיין תכלית קומט עס ניט.

זעלדע: איבריגנס, טאָכטער מיינע, שטאַרק זאָרגן זיך דאַרפסטו ניט, — זי איז אַ עין הרע אַ שיין און קלוג מיידל.

שרה העניע: אָבער די יאָרן, מאַמע, שטייען ניט. אַ מיידל דאַרף מען חתונה מאַכן וואָס פריער. (זי דערמאָנט זיך עפּעס, בלייבט שטיין.) דו הערסט, מאַמע, אונזער נייער

בוטשער פרעגט זיך אַלעמאָל נאָך אויף אונזער פריידעלען. קענטיק זי איז אים שטאַרק געפעלן. ער איז אַ גאַנץ וואוילער יונגערמאַן. ערשט עטלאָכע חדשים אין לאַנד און ער האָט שוין אָפּגעשפּאָרט באַ ניין הונדערט טאָלער. איך האָב איר איינמאָל אָנגעמוט אים, — האָט זי זיך אויסגעלאַכט. כדאי, זאָגט זי, חתונה האָבן און ווערן אַ בוטשערקע און פאַרקויפן לעבערלאַך און פּופּיקעס צו אַלע יענטעס.

זעלדע: זעסטו, אַמאָליקע יאָרן איז שוין אַנדערש געווען. מיך האָט מען דען אָנגעפרעגט? איך האָב דאָך דעם טאַטן דיינעם, עליו־השלום, זאָל ער דאַרטן זיין אַ גוטער בעטער פאַר אונז, ביז דער חתונה אפילו ניט אָנגעקוקט, און דאָך האָבן מיר אָפּגעלעבט בשלום גאַנצע פערציק יאָר, הלוואי אויף הייַנטיקע ניט ערגער.

שרה העניע: אַמעריקאַנער מיידלאָך פאַרלאָזן זיך ניט אויף די מבינות פון זייערע עלטערן. דערצו ווילן זיי חתנים מיט אַלע מעלות. און אַזעלכע איז שווער צו קריגן.

זעלדע (זיפצט): ווער ווייסט, אפשר זיינען זיי גערעכט!...

(אין צימער איז דורך דער צייט געוואָרן טונקל. שרה העניע צינט אָן די גאַז.)

זעלדע: אַט אַזוי איז בעסער. איך וועל קענען זען ווי צו צירעווען די זאַק.

(מען קלינגט. שרה העניע גייט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט בענצע נח'ן. ער איז אָנגעטאָן אין אַ לאַנגן מאַנטל, באַפּלעקט פון בלוט און באַדעקט מיט פעדערן. אויפ'ן קאָפּ באַ אים איז אָנגערוקט אַ גרויסע ווייכע היטל. אויפ'ן :וים פון זיינע פּוכקע, רויטע באַקן שפּראָצט אַרויס אַ בלאָנד בערדל.)

שרה העניע: אַז מ'וואָלט דערמאָנט משיח'ן, וואָלט ער אויך געקומען! טאַקע ערשט גערעדט פון אייך. מאַמע, אָט דאָס איז אונזער נייער בוטשער. זעצט זיך, מיסטער. (בענצע נח זעצט זיך שעמעוודיק אויף אַ ברעג ביינקל.) נו, וואָס דערציילט איר עפּעס?

בענצע נח: געקומען פרעגן אויף אַן אָרדער. אפשר דאַרפט איר אַ גוט חלק פלייש פאַר מאָרגן?... ערשט דערהאַלטן פרישינקע רינדן, קאַלבס פלייש, אַ טייער שטיקל שפּאַנדרע.

שרה העניע: ברייינגט מאָרגן צוויי פונט פרישע קאַלבס פלייש. פאַרגעסט ניט צולייגן אַ פּאָר קנאָכן־ביינער און אַביסל פעטס.

בענצע נח: אייך, מיסעס מירמעלשטיין, גיב איך אַלעמאָל פון דאָס בעסטע.

זעלדע (באַטראַכטענדיק בענצע נח'ן פון איבער די ברילן): ווי רופט מען דיך, יונגערמאַן?

בענצע נח: ווען מען מיינט איר, מיך?

זעלדע: יא, דיך טאקע מיין איך.

בענצע נח: מען רופט מיך בענצע נח שפיטאלניק.

שרה העניע: זייער א מאדנע פאמיליע, איך פארגעס עס אלעמאל.

זעלדע: פון וואנען קומט עס א איד?

בענצע נח: פון ראסיי... פון מינסקער גובערניע. מיין שטעדטל הייסט קאראפוזאווקע. (שרה העניע אפ.)

זעלדע: ביסטו, בענצע נח, אין דערהיים אויך געווען א בוטשער?

בענצע נח: ניין, אין דערהיים, אין קאראפוזאווקע, בין איך געווען א קצב. איך וואקס פון א משפחה פון סאמע קצבים. נאר מיין זיידע אלעשאלעם איז געווען א באוואוסטער פערד הענדלער, א גרויסער קענער אויף פערד געווען.

זעלדע: אזוי גאר! — דיין זיידע איז געווען א גרויסער מבין אויף פערד?

בענצע נח: אהא, נאך אלץ הייסט א מבין. איך הערט, אין א מארק־טאג, אז ער פלעגט דערזען א ניי פערדל בא א פויער. פלעגט ער עס באלד צוכריאשטשען דאס מויל. פאררייסן די ראזע צונג אויף א זייט. ארייננקוקן אין די ציין און פונקט טרעפן די יארן. אהא, שוין איינמאל א מבין געווען אויף פערד!...

זעלדע: פלעגט ער ליב האבן דעם ביטערן טראפן אויך?

בענצע נח: איר מיינט אביסל בראנפן?... גאט באהיט... וואס רעדט איר, מיין זיידע א שכור!... נאר אמאל נאך א געלונגענעם יאריד פלעגט ער זיך ארייננכאפן אין א שיינק, נעמען אליין א קאפעטשקע און אלעמען טראקטירן. נו, און שמחת תורה פלעגט ער זיך טאקע אנ׳שכור׳ן. אבער דאס איז דאך א מצוה... מיין זיידע איז געווען א וואוילער איד. נים קיין גרויסער לערנער, אבער א גוט ברודער געווען. אז אפענע האנט געהאט, געטאן מענטשן טובות.

זעלדע: אין חדר, בענצע נח, ביסטו געגאנגען? קאנסט עפעס לערנען, שרייבן?

בענצע נח: אודאי געגאנגען. — ביז עלף יאר אין חדר געגאנגען. געלערנט דאווענען. א שטיקל חומש, אביסל שרייבן אויך...

(שרה העניע קומט אן.)

זעלדע: דו הערסט, שרה העניע, דער מאן וואקסט דאך גאר פון גרוים יחוס.

שרה העניע: זעסטו, דאס איז נים דער עיקר. איר דערציילט בעסער, בענצע נח, ווי נייט עס אייך אין די בוטשער ביזנעס?

בענצע נח: ביזנעס איז, א דאנק גאט, נים צו פארזינדיקן. דער עולם עסט. אז עין הרע, גאנץ נישקשה... איר פארשטייט. לייזונג איז דא און עקצפענצעס איז קליינע.

קומט מען צו א טאָלער. עסן און אָ' געלע־גער קאָסט מיך ניט... איך האָב נאָר די ערשטע צייט געהאַט אביסל צרות פון פּאַ־ליצמאַן. ער פלעגט מיך ניט לאָזן שלאָפן אין בוטשער שאָפּ. איר'ט געהערט, אַזאַ רשע און ערל, האָט מיר ניט פאַרגונען דעם וואוילטאָג. איך צאָל דירה געלט — אַרט אים וואָס איך שלאָף אין מיין שאָפּ. מייַ־נער איז אָבער אויך ניט קיין כעמעלע נאָר. האָב איך אים איינמאָל אריינגעשטופּט אַ האַלבע טשיקן אויף שבת, איז ער געוואָרן בלינד און האָט מיטאַמאָל אָנגעהויבן ריידן צו מיר אידיש. איצט שלאָף איך מיר ווי אַ גראָף לעבן אייז־באָקס...

(עס קומט אַן פרידע פון גאַס, זי איז נעט געקליידעט, אין אַ העט.)

שרה העניע: פריידעלע, דאָס איז מיסטער שפּיטאַלטשיק, דער נייער בוטשער. זייט באַקאַנט!

בענצע נח (שטעלט זיך אויף, ווערט רויט, שטרעקט אויס די האַנט.): מיין נאָמען איז בענצע נח שפּיטאַלניק.

שרה העניע: יאָ, שפּיטאַלניק. — אַלעמאָל פאַרגעס איך... אי אַ קאָפּ באַ מיר!

פרידע (קוקט אים אַן, שמייכלט): עס פריית מיך...

שרה העניע: דו ווייסט, טאָכטער מיינע, אַז דער מיסטער שפּיטאַלניק איז אַ גרויסער

פאַרדינער. אַלע ווייבער פון דער נאָכבאַר־שאַפט לויפן נאָר צום גרינעם בוטשער נאָך פלייש. ער פאַרדינט שטיקער געלט.

פרידע: איך בין העכסט צופרידן. — פונמיינט־וועגן זאָלן אַלע אידן און אידענעס פאַר־דינען. (זי טוט אויס איר העט, קוקט אריין אין שפּיגל. שטיפעריש פאַרריכט זי אירע שיינע לאָקן און גייט אַפּ זינגענדיק אין די אַנדערע צימערן. בענצע נח קוקט איר נאָך פאַרגאַפט.)

שרה העניע: נו, וואָס זייט איר, בענצע נח, געבליבן שטיין? זיצט. (בענצע נח זעצט זיך) איר וועט אפשר טרינקען אַ גלאָז טיי?

בענצע נח: אַ דאַנק. — איך דאַרף גיין צו־שליסן דעם בוטשער שאָפּ.

שרה העניע (מיט פאַרוואורף): איר ווייסט, בענצע נח, איר לעבט שוין אביסל צו קאַרג. אין אַמעריקע דאַרף מען זיין היינטוועל־טיש... איך האָב שוין אייך עטלאָכע מאָל געזאָגט, אַז איר זאָלט קויפן נייע קליידער. פוצט זיך אויס... און מען קויפט טאַקע אַמאָל אַ פּאָר בילעטן אין טעאַטער. ניש־קשה, געלט מאַכט איר גענוג, ווערט נאָר אַ מענטש מיט מענטשן גלייך, וועט מיין פריידעלע מיט אייך אויסגיין.

בענצע נח: איך האָב שוין געקויפט נייע מלבושים. נאָך ניט פאַנאַנדערגענומען אפילו... איר זייט גערעכט, מיסעס מיר־

מעלשטיין, איך וועל אייך טאַקע פאָלגן. — ווי איר זעט מיך אַ אידן. איך גיי ווערן אַן אַמעריקאַנער „ספּאָרט“. נו, איך גיי שוין. איר'ט זען — איך וועל אייך אַלעס פאָלגן. איך גיי גלייך קויפן די בילעטן. אַ גוטע נאַכט.

שרה העניע: אַ גוטע נאַכט! — קומט אָפּט. (בענצע נח אָפּ געהיילט.)

זעלדע: איז דען אַ וואונדער, וואָס פריידעלע האָט ניט געוואָלט אויף אים אַ קוק טאָן? —ס'נעזען אַ הילוכ'ל, אַן אויסזען! הײנט אַ יחום! שטאַמט אַז פון סאַמע פערדהענדלער. וואָלט ער כאָטש געשווינגן, וואָלט זיך אַזוי פיל דער נאַר ניט ארויסגעזען.

שרה העניע: אין אַמעריקע, מאַמע, קוקט מען ניט אויף יחוס. דערהויפּט שפּילט דאָ די ראָלע, צי דער בחור קאָן מאַכן אַ לעבן. און בוטשאַרעס, זאָג איך דיר, מאַכן דאָ גאָלד.

זעלדע: אַבער ער איז דאָך אַ פּרא־אָדם. אַ שוטה! — אויך מיר אַ מאַנספּאַרשוין פאַר פריידעלען.

שרה העניע: נו, און אונזער נייטען איז געווען מער מענטש, ווען ער האָט אָנגעהויבן אויסגיין מיט מיין קלאַרען? — קיין צוויי ניט געקאָנט ציילן. הײנט, ברוך השם, האָט ער אַן אייגענע פאַרב־קראָם, צוויי הייזקעס אין בראַנזוויל און איז געוואָרן אַ גאַנצער יאַטעבעראָם.

זעלדע: נאַרעלע, אַז מען האָט שוין אַ פאַרב־קראָם און צוויי הייזקעס, מיינסטו ווערט מען אַ גרויסער מענטש? — מען קאָן האָבן אפילו אַ טענעמענט הויז און בלייבן אַ בהמה בצורת פערד.

(מען קלינגט. שרה העניע גייט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט אברם פייוועלען.)

אברם פייוועל (ברייטלאַך און געלאַסן): אַ גוטן אָוונט אויף אייך, באָבע זעלדע! (זעלדע באַטראַכט אים פון איבער די ברילן) נו, און וואו איז דאָס אייער מאַן?

שרה העניע: אַוועק אין דער יוניע, עפּעס צו אַ מיטינג. מאַמע, דו דערקענסט אים ניט? דאָס איז דאָך אַ לאַנדסמאַן. דאָס איז דאָך אברם פייוועל חיים לויבע מאַשקע דעם בעדערס זון.

זעלדע (באַטראַכט אים ווידער): אַט דאָס איז אַברעמטשע חיים לויבע מאַשקע דעם בעדערס זון? אויף נאמנות, איך וואָלט אים ניט דערקאַנט... אַ גאַנצענער שררה געוואָרן אין אַמעריקע.

אברם פייוועל (שטעלט אַנידער זיין שטאָק אין אַ ווינקל פון צימער, נעמט אַ ביינקל, זעצט זיך ברייטלאַך, גלעט זיך באַם בערדל, רעדט מיט מתיקות.): זאָלט איר מיר געזונט זיין. מיינע ליבע לאַנדסלייט. איך הייס ניט מער אברם פייוועל חיים לויבע מאַשקעס זון. אין אַמעריקע האָט מען ליב קורצע נעמען.

דאָ הײם איך רעװורענד אײבראַהאַם קאַזלאַװסקי. (ער שפּילעט פּאַנאַנדער זײַן שװאַרצן סורטוק, נעמט אַרױס פֿון הײזןקעשענע אַ זילבערנעם פּאַרטסיגאַר און פּאַרװיכערט אַ סיגאַרעט מיט גרױס הנאה. עס זעט זיך אַרױס פֿון װעסט קעשענע אַ פּעט־גילדן קײטל.)

שרה העניע (איבעראַשט): גאַר אַזױ! אַ רעװורענד?... איך האָב געהערט, אַז איר זײַט אַ גאַנצער מאַכער אין אונזער לאַנדסלײַט סאָסײַעטע, אָבער, אַז איר זײַט אַ רעװורענד געװאָרן דאָס הער איך ערשט.

אברם פײַװועל (אַ צופֿרידענער): יאָ, איך בין רעװורענד, מסדר קדושין, מוהל און אַז עס מאַכט זיך אַ זײַטיקס פֿאַרדינסטל װאַרפֿט מען אױך ניט אַװעק.

זעלדע (קוקט נאָך אַלץ אױף אים און שאָקלט מיט׳ן קאָפּ.): אַזױ גאַר! אַזש אַ רעװורענד געװאָרן!... אַברעמטשע, האָסט זיך גאַנץ פֿײַן אַרױפֿגעאַרבעט. — פֿון אַ באַדיונג אױף אַ רב. אַ גאַנץ פֿײַנער מהלך.

(פֿרידע באַם טיר אומבאַמערקט הערט אונטער דעם געשפּרעך.)

אברם פײַװועל: פֿאַרשטײט איר מיך, באָבע זעלדע, װאָס אין דער הײם איז געװען איז שױן לאַנג פֿאַרשװאונדן, גלײַך װי אין װאַסער אַרײַן. דאָ אין אַמעריקע װערן מיר נײַ געבאָרן. נו, און עסערס, ברוך השם, האָב

איך דאָך געגנוג, און אַ לעבן דאַרף מען מאַכן. דערװײַל האָב איך אױסגעפֿונען, אַז כּלי־קודש׳ערײַ איז דאָ אַ װאױל געשעפֿט. האָב איך מיך אַ נעם געטאָן צום אַלטן חומש און תנ״ך און, װי איר קוקט מיך אַן, האָב איך אױסגעלערנט די גאַנצע תורה על רגל אחת און איך בין געװאָרן רעװורענד אײבראַהאַם קאַזלאַװסקי.

זעלדע: װי זאָגט מען דאָ באַ נ׳איך? — האַרי אַפּ, אַרױף און אַראָפּ, איבערגעקוקט דעם חומש און שױן אַ שפּאָגל נײַער רב. נו, אַמעריטשקע!

אברם פײַװועל: איך זע איר װאונדערט זיך נאָך אַלץ, באָבע זעלדע! אַט אַלעמאַי איז זאַלמאַנקע דעם קורנאַסענס בענאַק אין דערהײם געװען אַ פּשוט׳ער גנב, און דאָ איז ער אַ גבאי אין אַ שול?... איך זאָג אײַך, ס׳איז אַ טײַער לאַנד אַמעריקע! — יעדער אײנער קאָן זיך דאָ אַרױפֿאַרבעטן. מען דאַרף נאָר האָבן „נאַירװ“ און פֿאַרשטײן אַן עסק.

זעלדע: נו, געװיס אַ טײַער לאַנד. װאָס דאַרף מען נאָך בעסער, אַז פֿון אַ גנב װערט מען דאָ אַ גבאי, פֿון אַ בעדער — אַ רב...

שרה העניע (שלאָגט זײ איבער): װאָס טױג אײַך דער טײלן זיך אין יחוס? אין אַמעריקע זײַנען אַלע גלײַכע מיוחסים!... װעט איר אפשר, אברם פײַװועל, טרינקען אַ גלאָז טײ?

אברם פייוועל: נייז, איך דאנק אייך. (ער קוקט אויף זיין גאלדענעם זייגער) איך קאן דא אויף לאנג ניט פארבלייבן, ווייל אין דרויסן ווארט אויף מיר א מאשין מיט א שויפער.

שרה העניע: אויב מענטשן ווארטן אויף אייך אין דרויסן, היינט צוליב וואס זיינט איר ארויפגעקומען?

אברם פייוועל: איך בין געקומען צו נ'אייך וועגן זייער א גרויסן און וויכטיקן ענין.

(עס קומט אריין פרידע.)

שרה העניע: זייט באקאנט! — מיין טאכטער פרידע... א לאנדסמאן, אברם פייוועל.

אברם פייוועל (שטייט אויף רירעוודיק. גיט איר די האנט מעשה קאוואליער): רעווערענד אייבראהאם קאזלאווסקי. זייער אנגענעם, פריילין פרידא מירמעלשטיין. מיט אייך זיך צו באקאנען.

(פרידע ענטפערט אים קאלט אויף זיין באגריסונג, זעצט זיך באם טיש, שפארט אונטער דעם קאפ און פאלגט נאך דעם געשפרעך.)

זעלדע (בייז): דאכט זיך, כלומרשט א רב איז אמעריקע און פראוועט נאך אלץ די בעדערשע שטיק!

שרה העניע: נו, דערציילט זשע שוין. אברם פייוועל, וועגן דעם גרויסן וויכטיקן ענין?

אברם פייוועל: אלזא, איך וועל צוטרעטן גלייך צו דער זאך. איך האב ניט ליב פיל צו

מאריך זיין. איר פארשטייט, אמעריקע איז א פראקטישע לאנד — וויי ניקער גערעדט און מער געטאן. און אויסער דעם ווארט אויף מיר אין דרויסן אן אכט טויזנט דאלארדיקער אויטאמאביל מיט א שווארצן שויפער.

פרידע: מיסטער רעווערענד, דערציילט זשע שוין וועגן דעם גרויסן ענין?

זעלדע: וואס פארשטייסטו ניט, נארעלע. — ער אליין איז אין אמעריקע געווארן א רב. וויל ער דיך מסתמא מאכן פאר א רביצן.

אברם פייוועל: ראשית, וויל איך איר זאלט וויסן, אז איך בין, חלילה, ניט געקומען צו טרייבן קאטאוועס. והשנית, וויל איך איר זאלט וויסן, אז איך בין א מענטש א פארנומענער, צייט איז בא מיר געלט. און אויסער דעם ווארט מען באלד אויף אן ענטפער...

שרה העניע (פאלט אים אריין אין די רייד): וועגן וואס עס האנדלט זיך הויב איך נאך אלץ ניט אן צו פארשטיין.

אברם פייוועל: ווארט זשע א ווײַלע, מיסעס מירמעלשטיין, שלאגט ניט איבער... דאס איז אן ענין קאטארי, וועלכער וועט אייך. און אייער מאן און אייער גאנצע פאמיליע גליקלאך מאכן!

פרידע (מיט א ווידערגעפיל): ס'מוז זיין א וואויל געשעפט.

זעלדע: אמעריקאנער גליקן.

שרה העניע (דערצארנט): אברם פייוועל, איך בין אן איינפאכע אידענע — מיט מיר דארף מען רעדן פשוט'ע דיבורים!

אברם פייוועל: עך, זאלט איר מיר געזונט זיין, מיסעס מירמעלשטיין! איך בין צו ג'אייך געקומען מיט אזא וויכטיקן פארשלאג. — מען וויל אייך און אייער מאן גליקלאך מאכן, און אייער טאכטער וויל מען אנטאן אין גאלד און בריליאנטען פון קאפ ביז די פיס, און איר בייזערט זיך גאר!

פרידע: די מעשה ווערט אינטערעסאנט. רעדט מיסטער רעוורענד.

אברם פייוועל: ווי איך זע, מיסעס מירמעלשטיין, זייט איר נאך אלץ בייז. נו, וועל איך עס מאכן קורץ און גוט. א געוויסער מיליאנער, אן אמת'ער ראטשילד, אזעלכער וואס באלאנגט צו די סאמע פיר הונדערט. א מאן א שררה, א מאגנאט... בקצור א געוויסער מיליאנער האט זיך פארליבט אין אייער טאכטער פרידא, און צוליב איר זכות, וועט ער אייך אלעמען גליקלאך מאכן.

פרידע (מיט געמאכטן פרייד): אי, ווי גוט! דערציילט ווייטער, מיסטער רעוורענד! איך האב גארניט געוואוסט, אז ס'זיינען דא אזעלכע טייערע מענטשן אויף דער וועלט.

זעלדע (צו אברם פייוולען): מסתמא איז דער מאן אזא מיליאנטשיק, ווי דו ביסט א רב.

אברם פייוועל: אי, זאלט איר מיר געזונט זיין, באבע זעלדע! אז איך זאג אייך א מיליאנטשיק, מסתמא ווייס איך וואס רעד. איך בין זיכער, אז איר קאנט אים אלע, און גאנץ ניו יארק קאן אים.

שרה העניע (פארוואונדערט): אבער ווי איז זיין נאמען? און ווי קומט א מיליאנער צו מיין טאכטער? און ווער איז ער?

אברם פייוועל (מיט ווירדע): דאס איז דער באריהמטער מיליאנער נאטאן פוקסמאן. דער גרעסטער ליידיס־ווייסט מאנופעקטשורער אין ניו יארק.

פרידע (מיט געמאכטער פרייד): אך, ווי גוט! אום גאטעס ווילן, פארוואס האט איר אונז די שמחה מיט אמאל ניט אנגעזאגט, איר שלעכטער מענטש, וואס איר זייט?!... הערט נאר, מענטשן! דער מיליאנער פוקסמאן איז פארליבט אין אן ארימער מיידל, אין א קלאוקמאכערס א טאכטער!... אך, וואס פאר א גליק!

אברם פייוועל: נאך אלץ הייסט א גליק. עפעס א קלייניקייט צו טאן א שידוך מיט נאטאן פוקסמאן! — די גאנצע שטאדט וועט דאך אייך מקנא זיין.

שרה העניע (צו פרידען): דאס מיינט ער דעם אלטן פוקסמאן, בא וועמען דו האסט געארבעט אלס בוכקיפערקע?

פרידע: יא, יא, דערזעלבער נאטאן פוקסמאן. דו ווייסט גארניט, מאמע? בא אים איז

דאך די ווייב געשטארבן מיט א פאר וואכן צוריק, נו איז ער איצט א בחור צום האבן... וואס, ס'געפעלט דיר אפשר דער שידוך ניט?

שרה העניע: אלע בייזע חלומות צו מיינע שונאים'ס קעפ! א גליק האט אונז געטראפן! — ער מעג דאך זיין דיין זיידע. ער האט דאך שוין אויסגעגעבענע קינדער... (צו זעלדען) דו ווייסט, מאמע, וועמען אברעמטשע חיים לויבע מאשקע דעם בעדערס זון רעדט איר א שידוך? דו דארפסט אים נאך געדיינקען, — ער איז דאך פון אונזערע ביימעטשער, ער איז יאנקעלע לאטוטניקס א זון. די לאנדסלייט דערציילן, אז ער האט עפעס אמאל געהאט צו טאן מיט דעם גלח'ס טאכטער און נאכדעם איז ער אינגאנצן פארשוואונדן פון שטעטל.

זעלדע: דו מיינסט אודאי נוסקע כלבוניק. יאנקעלע דעם שכור'ס בענאק? א שאלה צי איך געדיינק אים! ניט איינמאל האט ער גע'גנב'עט הינער פון אונטער די הענט בא מיין טאטן דעם שוחט... שוין איינמאל א יונג געוועזן. די גאנצענע שטעטל האט פאר אים מורא געהאט.

פרידע: באבע, א גנב איז היינטיקע צייטן גאר ניט קיין שאנדע. פארקערט, וואס מער גנב אלץ רייכער ווערט מען, און וואס רייכער מען איז, אלץ א שענערער מענטש איז מען. ווי זאגט איר, מיסטער רעווערענד, —

מען דארף נאר האבן „נאירוו" און פארשטיין אן עסק.

אברם פייוועל: וואס טויג אייך, אידענעס וואס איר זייט, אויסרעכענען יענעמס יחוס!... יענער איז א מיליאנטשיק, פארמאגט פערציק טענעמענט הייזער, צוויי קליידער פאבריקן, און איר רעדט פון יחוס!... יענער וואוינט אין די הויכע פענצטער אויף ריווערסייד דרייוו, קאמפאנירט זיך מיט די סאמע סמעטענע פון שטאדט — מיט באנקירן, לאיערס און רעווערענדס, און איר רעדט וועגן יחוס!... איר שפילט זיך עפעס מיט נאטאן פוקסמאן. איר דארפט אים נאר אנקוקן — א רעגעלער שררה. א א גראף, אן עכטער דייטש. ער רעדט דאך בלויז דייטש...

זעלדע: נו, א וועלט געווארן! נוסקע כלבוניק, יאנקעלע דעם שכור'ס בענאק, איז געווארן א מיליאנטשיק אין אמעריקע און רעדט בלויז טייטש!

שרה העניע: מילא, וועגן דעם, וואס איר זאגט ער איז רייך, ווייס איך: אבער ווי קומט צו אזא מענטשן דייטש! — איך גלויב ניט צי ער קאן אפילו עברי.

פרידע: יא, מאמע, מיסטער פוקסמאן רעדט נאר דייטש.

אברם פייוועל: אך, זאלט איר מיר געזונט זיין. מאדאם מירמעלשטיין! נאטאן פוקסמאן האט מיר אליין דערציילט, איך זאג אייך

אויף מיינע נאמנות, אז איידער ער איז געקומען קיין אמעריקע, איז ער געווען אין בערלין צוויי יאר אונטער קעלנער און צוויי יאר אבער קעלנער.

שרה העניע: וואס איז אזוינס אונטער קערער און אבער קערער?

זעלדע: ווייס איך וואס, — מסתמא, א שמייסער אין א באד געווען.

אברם פייוועל: אך, וואס רעדט איר! דאס איז אזא מין סארט סטודענט אין אן אוניווערזיטעט. (פרידע שמייכעלט) איר הערט. ער האט א קאפ פון א מיניסטער. עפעס א קלייניקייט זיינע געשעפטן! היינט שרייבט ער ענגליש, ווי אן עכטער יענקי. איך האב אליין געזען ווי ער שרייבט אונטער טשעקס... הכלל, איך זאג אייך, אז אזא שידוך איז פאר אייך א גליק, אן אמת'ע שמאלץ־גרוב.

זעלדע: עס מאכט זיך אפט, אז די שמאלץ רינט אויס און די גרוב בלייבט.

פרידע: זאגט מיר, איך בעט אייך, מיסטער רעווערענד, איז דאס אלץ אמת, וואס איר דערציילט דא? האט זיך טאקע דער מיליאנער פוקסמאן אין מיר פארליבט?

אברם פייוועל: נאך אלץ הייסט פארליבט! יענער האט מיך געשיקט רופן א וואך נאך קבורה, האב איך אים קוים איינגערעדט, אז ער זאל כאטש אפווארטן ביז נאך

שלשים, און איר פרעגט, צי ער איז פארליבט... ער זאגט, ער האט אייך ליב געקראגן, זייט איר האט בא אים געארבעט אלס בוכקיפערקע... (ער קוקט אויפ'ן זייגער, פרידע שמייכלט) בקצור, וואס איז אייער ענטפער, געערטע מיסעס מירמעלשטיין? — זאל איך אים גיין בריינגען?

שרה העניע: ניין, אברם פייוועל, בריינגט אים ניט. זי איז א יונג קינד און ער איז א איד א זקן. אט, זעט איר, אויב איר ווייסט עפעס פון א יונגען בחור, דאס מיט פארגעניגן.

זעלדע: גערעכט, טאכטער מיינע, רייכקייט איז נאך ניט אלעס... אי, א זינדיקע וועלט געווארן!... (שאקלט מיט'ן קאפ.)

אברם פייוועל: וואס זשע איר ווילט נאך ניט? אזא מיליאנטשיק, א מאן וואס באלאנגט צו די סאמע פיר הונדערט, און איר ווילט נאך ניט?! א דאגה, מיינט איר, האב איך מיט אים מיט א שידוך! — עס איז דא גענוג מוידן, וועלכע לויפן אים נאך. ער קאן אפילו קריגן אן עכטע יענקי. באשר ער האט זיך איינגעשפארט און וויל נאר אייער טאכטער, דארפט איר זיך נאך ברעקלען? אי, זאלט איר מיר געזונט זיין. — ער וועט דאך אייך אלעמען גליקלאך מאכן! ער וועט דאך אייער רב טוביה'ן ארייננעמען צו זיך אין די געשעפטן! אזא גליק.

אזא הצלחה אויף אלע מיינע פריינט גע־
זאגט געווארן!... אלזא, איך מוז אים
שוין ברייננען אן ענטפער.

שרה העניע: ווייסט איר וואס, אברם פייוועל.
איך וועל מיך בעראטן מיט מיין מאן און
איך וועל אייך געבן מארגן אן ענטפער.

אברם פייוועל: זאלט איר מיר געזונט זיין,
מיסעס מירמעלשטיין, יענער ווארט אויף
אן ענטפער, און איר זאגט מארגן. דערצו
נייען מיר דאך נאך ניט היינט שרייבן קיין
תנאים. זאלן זיי זיך דורכשמועסן...
בקצור, וואס איז אייער ענטפער?

(שרה העניע אין פארלעגנהייט, שווייגט.)

פרידע: מיסטער רעווערענד, גייט ברייננט אים.
זאל ער קומען.

(שרה העניע און זעלדע פארוואונדערט.)

אברם פייוועל: אזא יאר אויף מיר, ווי אייער
טאכטער פארשטייט בעסער אן עסק פון
אייך! אט דאס איז גאר אנדערע דבורים.
איך לויף שוין אים ברייננען. ער איז דא
ניט ווייט אין קאפע „מאנאפאל“. הערט
זיך איין, מענטשן! ער וועט אייך אלעמען
גליקלאך מאכן. ער וועט אייך מאכן פאר
נבירים אדירים... זייט מיר געזונט און
שטארק. איך קום באלד צוריק. אויף ווי־
דערזען! (אפ געאיילט מיט שמחה.)

פרידע (לאכט זיך שטארק פאנאנדער): זעס־
טו, מאמע, אז גאט העלפט דארף מען ניט

גיין זוכן קיין חתנים אין בוטשער שאפ.
(לאכט.)

שרה העניע: איך פארשטיי דיך היינט ניט,
פריידעלע. ביסטו משוגע צי חסר דעה גע־
ווארן? — דאכט מיר, ווען דו האסט פאר
אים געארבעט, האסטו אים גארניט גע־
גליכן. פארקערט, פלעגסט זיך מיר אנ־
דערציילן אזוי פיל מיאוס'ע זאכן פון אים.
עפעס האט ער דאך שטענדיג געהאט צו
טאן מיט זיינע מאדעלס פון שאפ. איינע
זאגט מען, איז אפילו דורך אים געשטארבן.
היינט איבערהויפט, וואס טויג דיר א זקן?
ער איז דאך אודאי אין איינע יארן מיט
דיין באבען. ניט אזוי, מאמע?

זעלדע:ווארט נאר א ווײלע. שא, איך גע־
דיינק... באלד נאך דער ערשטער שרפה
איז נוסקע כלבוניק געווארן בר־מצוה. איך
בין דאן אלט געווען צען יאר. ראש חודש
תמוז איז מיר געווארן זעכציק. — ער מוז
שוין זיין גוטע דריי און זעכציק.

שרה העניע: דו הערסט? — ער איז שויז
דריי און זעכציק יאר אלט. ער פאסט צו
זיין דיין זיידע. וואסי, קארג יונגע בחורים
אויף דער וועלט? פאלג מיך, טאכטער
מיינס, און נעם זיך דיין גלייכן. האב בע־
סער חתונה מיט דעם גרינעם בוטשער. ער
וועט פאר דיר מאכן א שיין לעבן און ער
וועט דיך אויף די הענט ארומטראגן. ער
חלש'ט דאך נאך דיינע טריט. אי, טאמער

קאן ער נאך ניט די אמעריקאנער שטיק.
— וועט ער זיך אויסלערנען די תורה.

זעלדע: עפעס א קלייניקייט פון וואס פאר א יחוס נוסקע שטאמט!... זיין טאטע איז געוועזן א שכור און א מסור; זיין מאמע, זאל זי מיר מוחל זיין, איז געוועזן א מעק־לערקע פון דינסט־מיידלאך, אויך ניט קיין גרויסע צדקניות; זיין זיידע איז געוועזן א ניקאלאיעווסקער סאלדאט, האט אפילו ניט געקאנט מאכן די ברכה בא דער תורה... א יחוס, זאג איך אייך, פון באר ביז'ן הקדש. הערסטו, קינד מיינס, די מאמע דיינע איז גערעכט, — בעסער מיט דיין גלייכן א שטיקל טרוקן ברויט, איידער מיט אן אלטן הולטאי אין קארעטן!...

פרידע (שטיפעריש): הערסטו, מאמע, ווען איך האב חתונה מיט נאטאן פוקסמאן, וועלן מיר דאס לעבן א גוטן טאג! — איך וועל מיר באשטעלן די בעסטע קליידער און די שעהנסטע העטס. איך וועל מיך באַהיינגען פון קאפ ביז די פיס אין דימאנטן. און אז עס וועט קומען אן אירמרע קרוב, וועל איך אראפנעמען א דימענט פון א פינגער און אים אוועקגעבן. דיר, מאמע, וועל איך אויפנייען די בעסטע קליידער: און אייך, באבעניו, וועל איך אויספוצן אין עסיק און אין האניק, און מיר וועלן זיך אלע אריינזעצן אין דעם אכט־טויזנט־דאַלארדיקן אויטאמאביל און איך וועל הייסן

דעם שווארצן „שאפיר“ אונז צו פירן אין אלע גאסן, וואו לאנדסלייט וואוינען...
(פון שמחה פאנגט זי אן צו זינגען און טאנצן.)

שרה העניע (צו זעלדען): א שמחה אויף איר געווארן! אט האסטו די אמעריקאנער קינדער! פאר געלט וואלטן זיי זיך אפילו צע'שמד'ט... פע, פריידעלע, שעמען מעגסטו זיך! — אויף אזוינס האב איך זיך פון דיר ניט געריכט.

זעלדע: מילא, אויף דעם אלטן כלבוניס, אויף אים האב איך קיין פאריבל ניט, אבער דו? — פע, ניט שיין!... אבי די מאמע דיי־נע, דערציילט מיר אלץ, אז דו ביסט א וואויל קינד, א געבילדעט קינד, און מיט־אמאל... פוי, חלשות!...

פרידע: שאט, וואס האט איר זיך אזוי צע־שריען? — איך האב דאך נאך מארגן מיט אים ניט חתונה! איך האב אים נאר גע־הייסן קומען. לאמיר אים אנקוקן דעם חתן בחור... איך האב געמעגט גאנצע דריי יאר, טאג איין טאג אויס, גיין צו אים אין אפיס, מעג ער איין מאל קומען צו מיר. זאל ער אויך פארזוכן דעם טעם, ווי צו וואוינען אין הויסטן סטריט אויפ'ן פינפטן פלאר.

שרה העניע: איך הויב דיך ניט אן צו פאר־שטיין... (מען קלינגט.) אן אוונט היינט! — מען האלט אין איין קלינגען.

פרידע לויפט אוועק אין די צימערן.
שרה העניע גייט עפענען די טיר. בענצע נח און שרה העניע קומען אריין. בענצע נח טראָגט אַ נייעם ברייטן געקעסטלטן אווי־בערמאַנטל, פון וועלכן עס איז נאָך ניט ארונטערגעריסן די „לייבלס“. און אַ נייעם האַרטן הוט.)

זעלדע: הא, ברוך הבא!

בענצע נח (מיט אַ נאַריש געלעכטערל): איך בין שוין ווידער דאָ.

שרה העניע: אַזוי פרי האָט איר שוין צוגע־שלאָסן דעם בוטשער שאַפּ?

בענצע נח: נישקשה, מיינע באַלבעאַסטעס וועלן פון מיר ניט אַנטלויפן!... (פאַר־שעמט) מען קאָן דאָך דעם גאַנצן לעבן ניט פאַרברייננגען אין בוטשער שאַפּ? — מען דאַרף דאָך אַמאָל זען עפּעס וועגן אַ תכלית.

שרה העניע: אָט אַזוי, אַז איר האָט זיך אויס־געפּוצט, קוקט איר גאָר אויס לייטישער!

בענצע נח: איך האָב אייך, מיסעס מירמעל־שטיין, געפאָלגט. איר האָט מיר געהייסן קויפן נייע מלבושים — האָב איך געקויפט. און בילעטן אויך געבראַכט. — צוויי גוטע בילעטן פאַר אַ טאַלער און אַ האַלבס... קאָן איך רעדן צו אייער טאָכטער?

שרה העניע (באַם טיר): פריידעלע, קום אריין!

צענטראַלע יידישע ביבליאָטעק
אין פּרעסע אַרכיוו

(פרידע קומט אַן, ווייזט אויס זי האָט זיך געהאַלטן אין פּוצן. זי באַטראַכט בענצע נח'ס נייע קליידער, באַמערקט די לייבלס. האַלט זיך קוים איין פון געלעכטער.)

בענצע נח (שעמעוודיק און נערוועז): איר וועט מיר מוחל זיין, מיסעס מירמעלשטיין, וואָס איך בין אייך מטריח... איך האָב געוואָלט אייך עפּעס בעטן. איך האָב גע־וואָלט גיין מיט אייך זאַלבענאַנד... איך האָב געקויפט צוויי גוטע בילעטן פאַר אַ טאַלער און אַ האַלבס...

פרידע: וואָס האָט איר געקויפט, מיסטער שפּיטציק?

בענצע נח: צוויי בילעטען אין טעאַטער.

פרידע: איר מיינט אודאי טיקעטס? פאַר וועז?

בענצע נח: יאָ, טיקעטס מיין איך, פאַר היינט אָוונט. מען האָט מיר געזאָגט, אַז מען שפּילט אַ גוטע שאָה, בריינדעלע קאָזאַק, הייסט עס. איך האָב באַצאָלט אַ טאַלער און אַ האַלבס פאַר צוויי...

פרידע: איך בין היינט פאַרנומען, — איך האָב אַ „דייט“ און אויך פרייע פּעסעס צו אַ קאָנצערט.

בענצע נח: וואָס האָט איר, מיסעס מירמעל־שטיין, אַ קאַפּווייטאָג?

פרידע (האַלט זיך קוים איין פון געלעכטער): ניין, איך האָב אַן אַפּאָינטמענט און פּעסעס צו אַ ריציייטל, איר פאַרשטייט?

בענצע נח: יאָ, איך פאַרשטיי. די קראַנקייט קומט פון מאָגן מסתמא... פאָלגט מיך, מיסעס מירמעלשטיין, איך בין אייך אַ גר־טער פריינט, נעמט בעסער ביטער זאַלץ. דאָס העלפט שנעלער פון ריצן־אויל. אַלע מיינע באַלעבאַסטעס היים איך נעמען די רפואה. דאָס העלפט און קאָסט ביליג... הייסט עס, היינט קאָנט איר ניט?

פרידע: ניין, איך קאָן ניט.

בענצע נח: אַ שאָד, צוויי גוטע בילעטן וועלן פאַרלאָרן גיין. (פרידע אָפּ. עס הערט זיך ווי זי לאַכט אין צווייטן צימער.) אפשר וועט איר גיין, מיסעס מירמעלשטיין?

שרה העניע: איך דאַנק אייך. ניטאָ קיין צייט פאַר אַזעלכע זאַכן. ס'איז דאָ, ברוך השם, אַ גאַנצע הויז אויף מיינע פּלייצעס.

בענצע נח: נו, און ווי געפעלט אייך עפּעס מיין נייער פאַלטאָ? איך טאַקע געפאָלגט. ניינצן און האַלב טאָלער באַצאָלט. און די העט איז אויך אַ נייע, און אַ ניי סוטל אויך. איר ווילט זען?

שרה העניע: אדרבה, לאָמיך עס אנקוקן.

(ער טוט אויס דעם אויבערמאַנטל: ער בלייבט אין אַ משונה'דיקן, ברייטן אנצוג. אויף וועלכן עס איז דאָ אַלע לייבלס.)

בענצע נח: גאַנצע זיבצן דאָלער באַצאָלט. איר הערט? — מען האָט זיך ניט געשעמט בעטן פינף און פופציק טאָלער, נאָר איך האָב זיך געדונגען...

שרה העניע: עס איז אַביסל צו גרויס אויף אייך. (זי באַמערקט די לייבלס) איר האָט געדאַרפט די טיקעטס אַראָפּרייסן איידער איר האָט עס אָנגעטאָן!... פאַרגעסט ניט, בענצע נח, אַז איר זייט אין אמעריקע און ניט אין קאַראַפּוזאָווקע.

בענצע נח: אַ? וועלכע טיקעטס? וואָס פאַר אַ טיקעטס? די טיקעטס זיינען דאָך בא מיר אין קעשענע. (ער שלעפּט אַרויס פון וועסט קעשענע צוויי טעאַטער בילעטן.)

שרה העניע: ניין, די טיקעטס. (זי רייסט אַרונטער די לייבלס.)

בענצע נח: איר פאַרשטייט? איך האָב גע־וואָלט, אַז לייט זאָלן וויסן, אַז איך האָב געקויפט נייע און ניט קיין געניצטע קליי־דער...

שרה העניע: אוי, די גרינע! — מען קען פון זיי ניט אַריבערטראָגן.

בענצע נח: נישקשה, איך וועל זיך נאָך אויס־גרינען. נו, איך גיי שוין... אַ שאָד, צוויי גוטע בילעטן וועלן פאַרפאַלן גיין. מסתמא ניט באַשערט... פאָלגט מיך, מיסעס מירמעלשטיין, ניט איר ביטער זאַלץ, עס איז די בעסטע רפואה. אַ גוטע נאַכט.

שרה העניע: אַ גוט יאָר. (בענצע נח אָפּ.)

זעלדע: נו, ס'געווען אַ בריאה? — גייט אַנ־קוקן אַ כלה פּוצט ער זיך אויס איינמאָל אין הינערשע פעדערן, און אַ צווייטן מאָל אין קוויטלאַך. וואו וואַקסן עס אַזוינע

פראַים ? . . . זי זאָגט, אַז זי האָט אַן „אַפּאַינטמענט" — הייסט ער איר נעמען ביטער זאַלץ, אַזאַ לעמעשקע און וויל נאָך אַ חתן ווערן!

שרה העניע: ער געפעלט מיר אַלץ בעסער פון דעם אַלטן בעל־עבירה'ניק.

זעלדע: דיביידע חתנים טויגן אויף כפרות. דו פאָלג מיך בעסער און לאָז פריידעלען צו־רו. זי וועט זיך שוין קריגן איר גלייכן. (מען קלינגט שטאַרק.)

שרה העניע: דאָס מוז זיין פוקסמאַן. אַ נאַכט היינט! איינע נאָך די אַנדערע. וואָלט כאָטש מיין טוביה אין דערהיים געווען.

(זי רוימט עטוואָס צו. מען קלינגט ווידער. זי לויפט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט אברם פייוולען און נאַטאַן פוקסמאַן. דער לעצטער איז קורץ און גראָב, מיט אַ גרויסן נאָז, אויף וועלכן עס ליגט איינגעגראָבן אַ פּאָר גאָלדענע פענסנע. ער טראָגט אַ צי־לינדער הוט, שוואַרצן פראַק, אַ ווייס־זיי־דענע זשילעט, ווייסע האַנטשון און אַ שטאָק. פון זיין געראַזירט פּנים שטעקן ארויס לאַנגע פאַרשפּיצטע גרויע וואָנצעס און אַ פּאָר באַקן־באָרדן אַלאַ דייטש. פוקס־מאַן טוט אויס זיין צילינדער. עס שיינט ארויס אַ גלאַנציק־נאַקעטער קאָפּ, עס זעט זיך נאָר אַביסל האָר לעבן די אויערן. ער גיט זיין צילינדער און שטאָק צו אברם

פייוולען, ציט ארונטער די האַנטשון און קוקט זיך קריטיש ארום.)

אברם פייוועל: נו, זייט באַקאַנט! — הערן מיליאָנער נאַטאַן פוקסמאַן און מאַדאַם סאראה האַניאַ מירמעלשטיין.

פוקסמאַן (גייט צו, גיט די האַנט, בויגט זיך העפלאַך): זייער אַנגענעם, מאַדאַם מיר־מעלשטיין, מיט איהנען בעקאַנטשאַפט צו שליסן!

(שרה העניע פאַרלירט זיך, שטעקט אויס אַ פּאָר פינגער, גיט זיך אומגעלומפּערט אַ שאָקל, זאָגט „גוד איוונינג". פרידע קומט אַן אין אויסגעפּוצטע אין אַ ניי קלייד, זי טראָגט אַ קאָלירטע שאַל איבער די פּליי־צעס.)

אברם פייוועל: נו, און פריילין פרידאַ מיר־מעלשטיין קאָנט איר דאָך פון לאַנג?

פוקסמאַן (גייט צו, גיט איר די האַנט גאַלאַנט): יאַ, געוויס. וויר זינד שוין אַלטע באַקאַנטע. אָבער עס פרויט מיך זייער איהנען ווידער צו טרעפן! (פרידע גיט די האַנט, זעצט זיך רואיק.)

אברם פייוועל: און דאָס איז די באָבע זעלדע! — איר מוטערס־מוטער.

פוקסמאַן: זיי מיינען, פילייכט, גראָס מוטער?

אברם פייוועל: יאַ, יאַ, גראָסע מוטער.

(פוקסמאַן נייגט זיך העפלאַך. זעלדע רירט זיך ניט פון אָרט, באַטראַכט אים ווי גע־ווײנטלאַך, פון איבער דיברילן פון קאָפּ

ביז די פּיס. אברם פּייוועל טראָגט אונטער פוקסמאַנ'ען אַ ביינקל. פוקסמאַן באַטראַכט דעם ביינקל, זעצט זיך פאַרזיכטיק, אַטעמט שווער, ווישט פון זיך דעם שוויים.)

פוקסמאַן: איהנען האָבען זיך זאַ האָף פאַרקליבן, אַז נור אויפ'ן פינפטן שטאָק!... (באַטראַכט קריטיש די אָרימע אומגעבונג.) שוין צימליך לאַנג איך וואָר שוין נישט אין יודישן קוואַרטאַל. איך האָב שוין באַלד פאַרגעסן ווי עס זעט אויס.

זעלדע: אָט דאָס זאָל דאָס זיין נוסקע כלבוניק. יאַנקעלע לאַטוטניקס בענאַק? גאָרניט צו דערקענען... דאַכט מיר, אַ דאַרער בחור'ל געווען, מיט אַ פּאָר ברענענדיקע גנב'ישע אויגלאַך, מיט אַ גרויסער קודלע האָר. (זיפצט) אַך, וואָס די צייט מאַכט!

(פרידע באַאָבאַכטעט אַלעם מיט אַן אינערליכער צופרידנהייט.)

שרה העניע (מאַכט זיך קוראַזש): מיסטער פוקסמאַן, מיין מאַמע געדענקט אייך נאָך. ווען איר זייט געווען אַ קליינער אינגל. — מיר זיינען דאָך פון איין שטעדטל... מיר זיינען דאָך געווען שכנים.

(פוקסמאַן מאַכט זיך, ווי ער פאַרשטייט ניט וואָס מען רעדט צו אים.)

אברם פּייוועל: מאַדאַם מירמעלשטיין זאָגט איהנען שכנים געווען, איהנען מחותנים. משפּחה צו איהנען. פון איין שטאָדט.

לאַנדסלייט, פאַרשטעהען איהנען? — לאַנדסלייט.

פוקסמאַן: זאַ? לאַנדסלאַיטע? יאָה, מעגליש. אבער איך געדענק שוין מער גאָר ניכטס פון דאָס אַלטע היים. עס איז שוין פילע, פילע יאַהרען פאַריבער, אַלס איך נאָך אמעריקאַ געקאָמען. איך האָבע שוין אַלעס פאַרגעסען, אַלעס פאַרגעסען!

אברם פּייוועל: באָבע זעלדע, הער נאָטאַן פוקסמאַן פאַרשטייט ניט קיין יודיש. ער זאָגט, דאָס ער געדיינקט גאָר נישט מער פון כיימעטש. ער האָט אַלעס פאַרגעסן.

זעלדע: אזוי? אַלעס פאַרגעסן? — כיימעטש פאַרגעסן, די לאַנדסלייט פאַרגעסן, אידיש רעדן פאַרגעסן... נו, און די מאַמע דיינע. נעבעך־ביילעטשקע די מעקלערקע. געדיינקסטו? און דיין טאַטן, יאַנקעלע דעם שכור. געדיינקסטו? און ווי דו פלעגסט גנב'ענען הינער בא מיין טאַטן, געדיינקסטו? און דעם גלח'ס רויטע שיקסע, וועלכע דו האָסט פאַרפירט, געדיינקסטו? (קרימט אים נאָך) אַלעס פאַרגעסן, אַלעס פאַרגעסן. אפנים, אַז מען ווערט אַ מיליאָנטשיק פאַרלירט מען דעם זכרון!

(פוקסמאַן אין פאַרלעגנהייט, מאַכט אונצופרידענע גרימאַסן, ווישט זיך דעם שוויים פון שטערן.)

אברם פּייוועל: איך גלויב, אַז דאָס בעסטע וואָלט געווען ווען איר, הער נאָטאַן פוקס־

מאַן, רעדט זיך דורך אליין, אויג אויף אויג,
מיט פריילין מירמעלשטיין.

פוקסמאַן: יא, גוט . . . אליין, גאַנץ אליין.
(אברם פייוועל גייט צו צו זעלדען און שרה
העניען און הייסט זיי גיין אין צווייטן צי־
מער.)

זעלדע (גייט ניט ווילנדיק): אַ גרויל! — נוס־
קע כלבוניק האָט זיך צוגעטשעפעט אַ פּאָר
באַקנבאַרדן און טרייבט פון זיך אַ טייטש...
אַזאַ אַלטער נואף! . . . אַזאַ הולטאַאישקע!
(שרה העניע און זעלדע אָפּ. פוקסמאַן
פּילט זיך פרייער, נעמט ארויס סיגאַרן.)

פוקסמאַן: הער רעוורענד, וואָלן זיי איין סי־
גאַר?

אברם פייוועל (נעמט איינס): דאַנקע, דאַנקע.
(ער טראָגט אונטער פוקסמאַנ'ען פייער.
ביידע פאַרויכערן.) אייערע סיגאַרן, האָך
געשעצטער הער נאַטאַן פוקסמאַן, זיינען
אויסגעצייכנטע! מוזן זיין אימפּאָרטירטע.
(פויזע. פוקסמאַן וואַרפט אויגן אויף פרי־
דען, קוקט זיך איבער מיט אברם פייוועלען.)

אברם פייוועל (רייסט איבער דעם שטיל־
שווייגן): איך האָב שוין מיט פריילין מיר־
מעלשטיין גערעדט. — זי איז מסכים.
צופרידן מיין איך, מיט איהנען אַ שידוך
צו טאָן.

פוקסמאַן (דערפרייט): גוט! . . . אויסגע־
צייכנט! . . . וואונדערבאַר! ... (ער קוקט
צום טיר, האָט מורא די ווייבער זאָלן אים

ניט צושטערן זיין גליק) אויב עס איז ווירק־
ליך זאָ, דאַן איסט עס גראָסאַרטיג! . . .
דאַנער וועטער טאָואָזענד מאָל! (צו פרי־
דען) זאָל עס ווירקליך זיין די וואַרהייט.
וואָס דער רעוורענד זאָגטע, פריילין מיר־
מעלשטיין? (פרידע ענטפערט ניט.)

אברם פייוועל: אַז איך זאָג איהנען, אַז זי איז
מסכים, ווייס איך וואָס איך רעד... ווי איך
בין איין יודע — איך האָב דאָס פון איר
מויל אליין געהערט.

פוקסמאַן: איך וועל איהנען, שענעס מעדכען,
פון קאָפּ ביז די פיס אין גאָלד און דימאַנטן
באַדעקן. איך וועל איהנען ארומפירן אין
די טייערסטע אויטאָמאָבילן. מיר וועלן
צוזאַמען אַ לוסט רייזע איבער דער וועלט
מאַכן. מיר וועלן גיין צו קאָנצערטן, בע־
לער, אָפּערא . . .

פרידע: אַך, ווי גוט! אָט דאָס הייסט גע־
לעבט!

אברם פייוועל: איאָ, איך האָב אייך ניט גע־
נאַרט? איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז
הער נאַטאַן פוקסמאַן איז איין עשר, אַ גביר
אַן אדיר, אַ רעגעלער מיליאָנטשיק. איר
וועט זען — ער וועט אייך אַלעמען גליק־
לאַך מאַכן! . . .

פוקסמאַן (קוקט פרידען גלייך אין די אויגן צו־
פרידן און ציניש.): יאָ, יאָ, געלט האָב
איך פיל. נו, און דאָס איבריגע קאָמט שוין,
ניכט וואַר, ליבעס פריילין?

ידישע ביבליאטעק
אין פרעסע ארכיוו

אברם פייוועל: אזוי שטייט בפרוש אין פסוק: כסף וזהב מטהר ממזרים. דאס הייסט, ווער עס האט די מאה, יענער האט די דעה. ניכט ווער?...

פרידע (אן אומצופרידענע האלט זיך אין איר ראל): אבער ווייסט איר, מיסטער פוקסמאן, אז מיינע עלטערן זיינען ארימע?

פוקסמאן: יא, יא, — דאס ווייס איך. איך וועל זיי אלעמען באהילפיג זיין. איך גיב זאפארט צו איהנענס פאטערן גאנצע פינף הונדערט טאלער, און ווען נויטיג זאגאר טויזענד טאלער און לאז ער זיך איינשאפן א געשעפט זא ווי איין לאנדרי, גראסערי אדער קענדי סטאר — וואס ער וויל נור אליין... א, יאה, געווים, איך וועל זיי העלפן.

אברם פייוועל: אהא, איר זעט שוין? איך האב דאך אייך געזאגט, אז ער וועט אייך אלעמען גליקלאך מאכן. עפעס א קליינקייט ארייננפאלן צו נאטאן פוקסמאן אין די הענט!

פרידע: דאס פרייט מיך זייער. אבער הער פוקסמאן, האט איר מיך ווירקלאך ליב?

פוקסמאן (מיט א פייערל אין די אויגן: וואצו פראגען זי עס? נאך אלץ הייסט ליב! — איר זענט דאך אזא יונגעטשקע, רייצענדע פרויענצימער.

פרידע (קאקעטיש): אבער, מיסטער פוקסמאן. וואלט איר מיך אויך ליב געהאט, ווען איר וואלט געווען מיין פאטער?

פוקסמאן (אין פארלעגענהייט): נו, נאטירליך. גאנץ זיכער. ווי קאן מען דען נישט ליבען אזא שיינינקע, לוסטינע טעכטעריל.

פרידע: אנטשולדיקט מיר, בלויז נאך איין פראגע. וואלט איר מיך, הער פוקסמאן, אויך ליב געהאט, ווען איר וואלט געווען מיין זיידע?

פוקסמאן (אונצופרידן): וואצו די אלע פראגען. ליבעס פריילין? גאנץ זיכער, ווען איך אזא איינקל האבע טראג איך עס אויף מיינע ארימס טאג זא נאכט. (ער גייט צו צו פרידען, וויל זי גלעטן, זי רוקט זיך אפ.)

פרידע: אויב אזוי איז גוט. עס איז א פאסענדער שידוך.

אברם פייוועל: נו, געווים א פאסענדער שידוך. איך האב דאס פאראויס געזאגט. שוין איין מאל א שידוך, אזא יאר אויף מיר!

פרידע (הויך): באבע זעלדע, מאמע, קומט נאר אהער ארייַן! (זיי קומען ארייַן ניי־נעריקע) הער נאטאן פוקסמאן וויל מיך ליב האבן זאגאר אלס איינקל, דערפאר שלאג איך אים פאר דאס ער זאל הייראטן... ווייסט איר מיט וועמען? (פארוואונדערט קוקן זיך אלע איבער, ענטפערן נישט.) מיט מיין באבע זעלדען. (אלע בלייבן דערשטוינט.)

פוקסמאן (נערוועז): ביטע, מאכן זי נישט קיין שפאס! איך בין איין ערנסטער מענטש און איך ליבע נישט ווען מען טרייבט קא־טאוועס...

אברם פייוועל: איר זייט פשוט משוגע! פאר־געסט נים מיט וועמען איר האט דא צו טאן!... מיר זיינען נישט קיין איינגלאך.

פרידע: איך מיין גאנץ ערנסט, מיסטער פוקס־מאן, ווי איך בין א אידישע טאכטער, עס איז א פאסענדער שידוך פאר אייך. מיין באבע זעלדע איז פון יחום — זי איז א שוחט'ס א טאכטער און זי איז נאך מיט עטלאכע יאר איננער פון אייך...

אברם פייוועל: וואס איז דער מער מיט דיר? ביסט פון זינען ארונטער?! וואס מיינסטו, ער איז עפעס דיין גלייכן? פוי, חלשות! מען רופט צו זיך מענטשן און מען נעמט זיי אויסלאכן.

פוקסמאן (טוט אן זיין צילינדער, נעמט זיין שטאק. נערוועז און בלאס.): קאמען זי, הער רעוורענד! זעהען זי, — מיט קבצנים און שנארערס דארף מען זיך נישט קאמפא־נירן.!.. קאמען זי.

פרידע: איר האט מיך, מיסטער פוקסמאן, גע־וואלט אפקויפן מיט אייער שמוציק געלט? איר מיינט, אז איך בין אייך די מאדעל מיידלאך? נייט פון דאנען, איר אלטער אויסגעלאסענער, שמוציקער הולטאי און ווערגט זיך מיט אייער אנגערויבט גאלד!...

פוקסמאן: אי, וואס פאר א שפראך!.. וואס פיר שימף ווערטער! — דאס איסט אימער זא, ווען מען פאנגט זיך אן מיט די רוסישע שנארערס.

אברם פייוועל: פוי, א חרפה, א שאנדע! מען וויל זיי די שלעפערס גליקלאך מאכן, און זיי שעלטן זיך נאך! פוי, ס'ארא גראבע יונגען!

שרה העניע: בא מיר אין שטוב, דו באר יונג, וועסטו מיך זידלען? ארויס פון דאנען הולטאיעס, שארלאטאנעס!...

זעלדע (כאפט דעם בעזים און שרייט): ארויס פון דאנען גנבים, טרייפניאקעס, שארלא־טאנעס! ארויס פון דאנען, וואס גיכער! — אניט וועל איך אייך דיביינער צו־ברעכן!... (פרידע לאכט. פוקסמאן און אברם פייוועל אפ.)

(פארהאנג.)

ניו יארק, 1928.

ניט געלונגען

(א שפּאַס אין איין אַקט)

פערזאנען:

בערל, א קליין און דאר באוואקסן מענטשל. מיט א צעפאטעלטער קאפ האר, אן א רעקל, צעריסענע הויזן.

שפרינצע, זיין פרוי, הויך און דיק, מיט געלבלאכע פלעקן איבער'ן פנים, אנגעטאן אין א סך פארלאטעטע קליידלאך.

יאנקא, א הויכער, שלאנקער מאן אין די זעכציקער, געראזירט מיט לאנגע גרויע וואנצעס, פון אונטער זיין היטל מיט'ן גלאנציקן דאשעק שטעקט ארויס א גרויע טשאפרינע האר, טראגט אלטע קליידער און שמוציקע שטיוול.

סצענע:

אן ארימער קעלער אין ניו יארקער געטא. רעכטס — צוויי פענצטער, פון וועלכע עס קומט אריין אביסל ליכטיקייט און א טיר. לינקס — אן אלטע סאפע. אין הינ־טערגרונט — אן אלמערל מיט געשיר. אויף וועלכן עס שטייען טעפלאך און סלאיעקלאך, עטלאכע ליידיקע קעסטלאך און פעסלאך פון פרוכט: לינקס אין ווינקל א פארהאנג, הינטערן פארהאנג א בעט. אין מיטן צימער א קליינער טיש, אויף וועלכן עס ליגן א פאר צייטונגען, א בוך און טאוולען; אלטע ביינקלאך; אין א ווינקל אנגעווארפן אלטע זאכן און שמאטעס: אויף די ווענט בילדער פון צייטונגען.

שפרינצע (ווארפט פון צייט צו צייט א טרויעריק בליק אויף בערלען און קרעכצט. בערל זיצט לעבן טיש פארטראכט): נו, זאג אליין, בערל, וואס וועט זיין דער סוף? ביז וואנען, לא־יוצלח מיינער, וועסטו דאס זיצן ליידיק? דענקסט איך האב כח ארומצושלעפן זיך מיט די קאשעקעס!... בא לייטן מענער זוכן, גראבן מיט'ן נאז און געפינען עפעס צו טאן, און דו זיצסט גאנצע טעג און געניצסט. ניטא קיין ארבעט — ווערט מען א פעדלער, האנדעלט מען מיט אלטע זאכן... נו, וואס שוויינגסטו, תכשיט מיינער? — די צונג האט דיר אפגענומען!

בערל: א, וואס זאגסטו?

שפרינצע: גולם, דו הערסט אפילו ניט וואס מ'רעדט צו דיר.

בערל: זיך אביסל פארטראכט.

שפרינצע: זיך פארטראכט. גרויסער קאפמענטש מיינער, פילאזאף! — איך וועל זיך ארומשלעפן מיט א קויש פרוכט איבער די גאסן און ער וועט זיצן און טראכטן!... אוי, באגראבן זאל איך דיך שוין, רבונו של עלום! אזא פינצטערע דאליע מיינע...

בערל: שילט זיך ניט, שפרינצע, — דו וועסט נאך אמאל חרטה האבן.

שפרינצע: איך זאל דיך אפשר בענטשן? א שיינע מערכה האב איך בא דיר. שוין צוועלף יאר פארהייראט און ניט קיין קינד און ניט קיין רינד, און ווען איך זאל ניט ארויסהעלפן וואלטן מיר געשטארבן פון הונגער. נאך צו די אלע מעלות דיינע האס־טו זיך אויסגעלערנט צו טרינקען. — דאס האב איך שוין דיין פריינטל יאנקא'ן צו פארדאנקען. דו הערסט, אויב יאנקא וועט קומען — לאז אים אין שטוב ניט אריין. איך דארף ניט קיין שכורים אין מיין הויז. קיין דירה־געלט צאלט ער סיי ווי סיי ניט. (זי פארקאטשעט א האלבן טוצן קאלירטע ציצענע קליידלאך, שטופט אריין אין א גרויסער קעשענע איר געלט בייטעלע, טוט אן אן אלטן אויבערמאנטל, נעמט דעם קויש און גייט צום טיר, זי קערט זיך אום צוריק.) יא, איך האב גאר פארגעסן... אט דא איז דעם טעפעלע (זי ווייזט אן אויף איינעם פון די טעפעלאך.) איז דא אזא דזשעלע. דאס איז פויזן, סם פאר די מייז. דו הערסט, זאלסט זיך צו דעם ניט צורירן. — דאס איז נעפערלאכע סם פאר די מייז. (שפרינצע אפ, בערל קוקט אן דאס טעפע־לע, הויבט זיך אויף, מארשירט ארום, זינגט טרויעריג, זעצט זיך ווידער באם טיש. שפארט אן זיין קאפ אויף זיינע פויסטן און פארטראכט זיך. יאנקא קומט אן מיט א שפיל־קאסטן, וועלכער איז אריבערגע־צויגן מיט לעדערנע פאסקעס איבער זיינע

פלייצעס און מיט א גראבן קורצן שטעקן. ער באפרייט זיך פון זיין שווערער לאסט. זינגט א גאסן־לידל, ניט באמערקנדיק בערלען. ער שלעפט ארויס פון א הינטער קעשענע א היבשע פלאש שנאפס און טרינקט מיט פרייד און זינגט, ער גייט צו צום טיש דערזעט בערלען.)

יאנקא: נו, וואס זיצסטו, ברודערקע, ניט טויט. ניט לעבעדיק? וואס, שוין ווידער גע־כאפט א פארציע פון דיין שפרינצען?... דו, נארעלע, מאך זיך ניט הערנדיק, — זאל זיך דיר דוכטן, אז זי האט דיך געבענטשט.

בערל: שלעכט, ברודער, פאסקודנע! — איי־דער אזא לעבן איז שוין בעסער דער טויט.

יאנקא: דו פאנגסט שוין אן ווידער נודיען. ניט געזארגט, בערטשיק, אט האסטו א פלאש שנאפס... גיב גלעזלאך, וועלן מיר מאכן א כוסה. (בערל רירט זיך ניט פון ארט.) נו, ווילסט ניט? דארף מען ניט. איך קאן מיך באגיין אן א גלעזל. (יאנקא טרינקט פון פלאש.) א טייער ביסל שנאפס! — ווארעמט פאנאנדער די ביינער... נו, טרינק, בערטשיק! (ער שטעלט די פלאש לעבן בערלען.)

בערל: איך וויל ניט.

יאנקא: טרינק, אז מען ניט דיר!

בערל: מיין שפּרינצע האָט מיר אַנגעזאָגט איך
זאָל ניט טרינקען.

יאַנקאַ: הער זי ווי דעם קאַטער. וואָס ווייס אַ
אידענע וואָס גוט איז... נו, טרינק בערע־
לע, אַביסל, וועסטו באַלד פריילאַך ווערן.
(ער שטופּט אים די פלאַש, בערל קאָן מער
דעם יצר־הרע ניט גובר זיין און טרינקט.)
אַט אַזוי ביסטו אַ מאַן. (קליינע פּויזע).

בערל: פאַרלאָרענע מענטשן זיינען מיר, טוי־
געניכטצן.

יאַנקאַ: ריכטיק, ריכטיק. איך בין אויך אַ טוי־
געניכטץ.

בערל: איבריקע מענטשן זיינען מיר. מיר זיי־
נען אָפּפאַל, — שמוץ פון גאַס, אויסגע־
שפּיגענע.

יאַנקאַ: ריכטיק. אויסגעשפּיגענע און אויסגע־
שפּילטע... באַ מיר, בערטשיק, איז שוין
נאָך אַלעמען, — נאָך אַלעמען... אַמאָל
איז יאַנקאַ געווען אַ מענטש, אַ מענטש
געווען. אַ סאָלדאַט געווען — אַ קאַוואַלע־
ריסט; אַ קונצנמאַכער אין אַ צירק — אַט
וואָס איך בין געווען: געסמאַליעט, גע־
ברענט אַ וועלט; ליבעס געפירט... איצט
אויף דער עלטער אַ בעטלער, — שלעפּ זיך
אַרום מיט דער קאַטערינקע און בעטל
נדבות, און אַז איך שנאָר צוזאַמען אַ דאָ־
לאַר, קויף איך מיר אַ פלאַש משקה, מאַך
לחיים און זינג מיר אַ לידל.

בערל: דו האָסט כאָטש אַמאָל געלעבט, געהאַט
אַביסל גליק אין דער יוגנט. איך בין אַבע־
אַלעמאָל אַן אומגליקלאַכע באַשעפעניש גע־
ווען. מיין טאַטע־מאַמע געדיינק איך אפילו
ניט. דערצויגן געוואָרן בין איך אין אַ
יתומים אַנשטאַלט. אַרום פרעמדע טישן
זיך געוואַלגערט. צו וואָס איך האָב מיך
גענומען איז מיר געגאַנגען מיט'ן פּוטער
אַראָפּ. אַז איך האָב חתונה געהאַט מיט
שפּרינצען האָב איך געמיינט, אַז זי וועט
מיך פאַר אַ מענטשן מאַכן. אָבער אַז דער
מזל איז קליין איז כאָטש זעץ זיך און וויין.
אַט זעסטו דאָך, — אַז איך האָב זיך שוין
יאָ אויסגעלערנט אַ מלאכה, איז קיין אַר־
בעט ניטאָ... איך בין, יאַנקאַ, אַ געבוי־
רענער שלים־מזל, אַ לאָ־יוצלח, אַ טויגע־
ניכטץ... שלעכט, ברודער, שלעכט.

יאַנקאַ: יאָ, אמת, עס איז דיר אויך ניטאָ וואָס
צו מקנא זיין. אָבער קלאָגן, בערטשיק,
דאַרף מען ניט. נאַ, טרינק בעסער! (בערל
טרינקט ניט, יאַנקאַ טרינקט אַליין.)

בערל: הער נאָר, יאַנקאַ, איך האָב אַ פּלאַן. ווי
אַזוי מיר קענען אויסגעלייזט ווערן פון
אַלע אונזערע צרות אין איינע פינף מינוט.

יאַנקאַ: ברודער בערטשיק. אויב נאָר אַ גוטער
פּלאַן —נעמט יאַנקאַ אָן.

בערל: איך וויל מאַכן אַ סוף צו דעם אַלעמען.
עס איז שוין מיר נמאס געוואָרן די גאַנצע
נאַרישע שפּיל.

יאנקאָ: אזוי גאָר! אנו, באַווייז דאָס קונצע־ניו?

בערל: גאָר איינפאַך, — איך וועל זיך נעמען דאָס לעבן און פּטור.

יאנקאָ: האָ, וואָס זאָגסטו? זיך נעמען ס׳לעבן? — שאַ, אפשר טאַקע.. (פאַר־טראַכט זיך אביסל) וואָס אַנצואָווערן? — כ׳לעבן, בערטשיק, אַ גוטער איינפאַל!... (ער שטופּט בערלען מיט גוואַלד די פלאַש. בערל טרינקט.)

בערל: פוי, ס׳אַרא שטאַרקע שנאַפּס, — ברענט אַזש אין די קישקעס. עס הויבט זיך באַ מיר אָן פאַרדרייען דער קאָפּ.

יאנקאָ: הייסט עס, ברודער בערל, מיר נעמען זיך דאָס לעבן. —— פיין, אויסגעצייכנט! (פּאַטשט בערלען איבערן פּלייצע) אַ וואונ־דערבאַרער איינפאַל!... בראַוואָ בער־טשיק!... אַלזאָ מאַכן מיר דאָס האָקוס פּאָקוס לאַמטאַדרידל און היידאָ גלייך אויף יענער וועלט. איך בין גרייט, בערטשיק. כאַטש די מינוט.

בערל: איך אויך.

יאנקאָ: אָבער מיט וואָס מאַכן מיר דאָס, בער־טשיק? — מיט אַ מעסער כיק? (פירט מיט׳ן האַנט איבערן האַלדז.)

בערל: ניין, יאנקאָ, מיט סם.

יאנקאָ: מיט סם? וואָר־זשע נעמט מען אַ גוט ביסעלע סם?

בערל: פאַראַן, יאנקאָ, פאַראַן. (ער ברייננגט דאָס טעפּעלע מיט דעם סם פאַר די מייז.) אָט דאָס האָט מיין שפּרינצע פאַרמישט דזשעלי פאַר די מייז. פאַרשטייסט, גע־פּערלאַכע פויזן פאַר די מייז. לאָמיר נעמען צו לעפל און מיר׳ן ווערן פאַרטיק.

יאנקאָ: גוט, אויסגעצייכנט! לאָמיר זיך נע־מען גלייך צו דער אַרבעט. צום ערשט — דערטרינקען די פלאַש בראַנפן: מען קאָן דאָך ניט אַזאַ גוטן פריינט איבערלאָזן איי־נער אליין. אנו, ברודערקע, צוויי גלעזלאַך אַהער. (בערל בריינגט גלעזלאַך, יאנקאָ גיסט אָן.) נו, לחיים, בערטשיק, לחיים! — מיר זאָלן דערלעבן זיך טרעפן אין אַ גוטער שעה אויף יענער וועלט. (זיי טרינקען. יאנקאָ גיסט אָן דאָס לעצטע ביסל בראַנפן.) טרינק דאָס לעצטע ביסל!... לחיים, וועלטוניו, צום לעצטן מאָל!... (זיי טרינקען ווידער.) אַ יאָ, גוט? — עס ווערט וואַרעם אַ מחיה! אַזש נאָר עס ווילט זיך טאַנצן... טאַקע, בערטשיק, לאָמיר טאַנצן! אַ טויטנטאַנץ. (ער שלעפּט בער־לען מיט גוואַלד, קרייצט איבער אַ האַנט איבער אַ האַנט, ער זינגט אַ פריילאַכס. זיי טאַנצן. יאנקאָ טאַנצט מיט התלהבות. בערל שלעפּט זיך נאָך. ווען זיי ענדיקן זעצן זיי זיך ווידער אוים באַם טיש.) נו, איצט

בין איך פאַרטיק, פאַרטיק צו באַגעגענען די חברה פון יענער וועלט. אהער צוויי לעפּל, בערטשיק!

בערל: וואַרט נאָר אַ ווײַלע, אפשר זאָל איך איבערלאָזן אַ פּאָר ווערטער פאַר מײַן שפּרינצען. ס'איז דאָך אויף איר אויך אַ רחמנות.

יאַנקאַ: אהאַ, דו קריגסט שוין קאַלטע פיס! דו האָסט שוין חרטה!... נאַרעלע, דײַן שפּרינצע וועט גײן טאַנצן אַ פרײלאַכס, אַז זי וועט דיר פּטור_ווערן. נו, דו נעמסט?

בערל: יאָ.

יאַנקאַ: אהער צוויי גרויסע לעפּל, (בערל ברײנגט צוויי גרויסע לעפּל, זײ נעמען אַן.) אַ פולע לעפּל, בערעלע, ניט געפּאַנפּעט! (באַ בערלען טרייסלט זיך די לעפּל אין האַנט.) ווער נעמט ערשט?

בערל: דו, יאַנקאַ, נעם צוערשט.

יאַנקאַ: אהאַ, דו שרעקסט זיך פאַר'ן טײוול, דו פײגלינג אײנער!

בערל: לאָמיר נעמען בײדע גלײך.

יאַנקאַ: גוט, אַלע האָפּ! (האַלטן אָפּ. קוקן זיך אָן פאַרדעכטיק.) נו, אײנס, צוויי, דרײ. (בײדע עסן. בערל צו ביסלאָך, מיט שרעק, מאַכט זויערע גרימאַסן: יאַנקאַ שלינגט אײן די גאַנצע לעפּל.) נאָר די גאַנצע לעפּל, בערעלע.

בערל: אוי ביטער! עס ברענט! פוי... פוי...

יאַנקאַ: יאָ, עס ברענט. ביטער! זיס!... בערעלע, נאָך צו לעפּל. מען דאַרף עס מאַכן אויף זיכער. אַז שטאַרבן — זאָל זײן געשטאַרבן. (יאַנקאַ נעמט אָן נאָך אַ פולע לעפּל. בערל אַ צושראַקענער קרימט זיך. בלאָזט פון זיך.) דו, בערל אויך: — ניט קײן סלעקער. (בערל נעמט אָן ,אַביסל שטעלט דאָס טעפּעלע אונטערן טיש. בײדע עסן, בערל קאַרטשעט זיך און גײט צום סאָפע.)

בערל: אוי עס ברענט באַ מיר! גאָטעניו, שיק מיר דעם טויט וואָס שנעלער! (ער האַלט די הענט אויפ'ן בויך און דרײט זיך אין קראַמפּן.)

יאַנקאַ: באַ מיר, בערל, ברענט שוין אויך אין האַלדז. גוד באַי, בערל! גוד באַי קאַטערינ-קע! — שוין באַגײן אַז יאַנקאַ, אוים יאַנ-קאַ. געוועזן אַ יאַנקאַ און ניטאָ מער קײן יאַנקאַ. פוי, ביטער! זיס! פײער! לעשט!... (ער האַלט זיך אויך פאַר'ן בויך.) בערטשיק, טײערער, לאָמיר זיך צו-קושן פאַר'ן טויט. (ער גײט צו און קושט בערלען.) גוד באַי, בערעלע, גוד באַי! פאַר-גיב מיר, וואָס איך האָב דיר קײן דירה-געלט ניט געצאָלט!

בערל: איך שטאַרב!... איך זע שוין די יע-נע וועלט!... אוי, איך פלי... (בערל ציט זיך אוים אויפ'ן סאָפע).

יאַנקאַ: איך זע שוין דעם זיבעטן הימל. איך זע שוין ווי די מלאכים טאַנצן און זינגען... (ער זינגט מיט אַ שכור׳ער הייזריקער שטימע: „גלאָרי הללויה...“ ער זעצט זיך אויפ׳ן דיל. שפּרינצע קומט אַן.)

שפּרינצע: וואָס טוט זיך דאָ?... (קוקט זיך ארום) אהא, דער שכור איז שוין ווידער דאָ! — מען האָט זיך שוין ווידער אָנגעטרונקען. ארויס פון מיין שטוב שכורים, פּוסטעפּאַסניקעס, ליידאַקעס! שוין זאָלט איר ארויס פון מיין הויז! אייער פוס זאָל דאָ מער באַ מיר ניט זיין!...

בערל: שריי ניט, שפּרינצעלע, — איך בין פאַרביי... איך ברען!... דער קאָפּ ברענט באַ מיר! די קישקעס ברענען... אוי, איך ווער פאַר׳שרפ׳עט!

יאַנקאַ: באַ מיר ברענט אויך. באַלעבאַסטע — ס׳ברענט!

שפּרינצע: אַז פאַרברענט און פאַר׳שרפ׳עט זאָלט איר טאַקע ווערן אויף אַן אמת!... משוגעים, וואו ברענט? וואָס ברענט?

בערל (פּאַטשט זיך איבערן בויך): אָט דאָ ברענט. איך בין פאַרביי... זיי מיר מוחל, שפּרינצעלע. — איך פאָר... איך פאָר...

יאַנקאַ: איך פאָר אויך. איך פאָר אויך. אַ גוטן, באַלעבאַסטעניו — איך פאָר שוין פון אייך אַוועק אויף אייביק. (ער זינגט שטיל: „גלאָרי הללויה...“)

שפּרינצע: איר זייט אַפּנים משוגע געוואָרן. (טאַפּט בערלען דעם קאָפּ.) ער רעדט פון היץ. זאָג וואוהין פאָרסטו, בערל?

בערל: איך פאָר אויף יענער וועלט, צו מיין טאַטע־מאַמע און צו מיין זיידע־באָבע. איך פאָר... איך פאָר.

יאַנקאַ: איך פאָר אין אַ גאָלדענע קאַרעטע מיט זעקס פייערדיקע פערד און אַ מלאכ׳טע איז די אָנשמייסערין.

שפּרינצע: גוואַלד, בערל! וואָס האָסטו געטאָן? וואָס איז דיר געשען?

בערל: אוים בערל, ניטאָ מער קיין בערל. בערל איז שוין געשטאָרבן. איך האָב זיך פאַר׳סמ׳ט.

יאַנקאַ: איך אויך... (פּאַטשט זיך אין ברוסט.) איך האָב זיך אויך פאַר׳סמ׳ט. צוויי לעפל סם איינגענומען. איך דאַרף שוין איצט אויף כפרות אייער נאַסן קעלער. די קאַטערינקע דאַרף איך אויך ניט...

שפּרינצע: וויי און ווינד איז מיר! — זיי האָבן זיך פאַר׳סמ׳ט. (אַ נערוועזע פאַנגט זי אָן ארומלויפן איבערן צימער, ברעכט זיך די הענט.)

בערל: אוי, עס ברענט... איך בין פאַרביי... איך שטאַרב... איך גוסס. אוי, עס ווערגט מיך, עס שטיקט מיך...

יאַנקאַ (ציט זיך אוים אויפ׳ן דיל.): איך שטאַרב שוין אויך... איך זע שוין ווי דער

מלאך המות שארפט זיין מעסער. (ער שלאפט איין.)

שפרינצע (בלייבט שטיין אין מיטן צימער): וואס זאל איך איצט טאן? (שרייט) גוואלד אידן, העלפט! ראטעוועט!... (זי גייט צו צו בערלען, גלעט אים.) מיין טייערער, מיין ליבער בערטשיק, וואס האס־טו געהאט צו מיינע יונגע יארן? וואו וועל איך מיר איצט אהין טאן?... ווי אוז ווינד איז מיר.

בערל: זיי שטיל, שפרינצעלע, — לאז מיך שטארבן רואיק. וויין ניט. זיי מיר מוחל... איך האב איינגענומען סם.

שפרינצע (וויינט): אויף וועמען לאזסטו מיך איבער, מיין גוטער, מיין הארציקער בערל? ווי איז צו מיינע יארן! — איך וועל דאך בלייבן א וויסטע אלמנה. (זי פארטראכט זיך, לויפט כאפט א פלאש זויער־מילך. שטופט בערלען אין מויל, ער ווערט זיך.) טרינק די זויער־מילך, זאג איך דיר!

בערל: איך ברען... לאז מיך שטארבן רואיק. איך וויל מער ניט לעבן. צוויי לעפל סם האב איך איינגענומען.

שפרינצע: בערעלע, טייערער, ליבינקער, וואו האסטו גענומען סם?

בערל: גענומען, אז דארט אין יענעם טעפעלע. (ווייזט אן דר'ערד לעבן טיש.)

שפרינצע: (לויפט צום טעפעלע, קוקט אריין, זעט עס איז כמעט ליידיק, פאנגט אן צו שרייען): גזלנים! פרעסער! זויפער! א בראך צו אייערע ביינער! איר האט דאך מיר אויפגעגעסן דאס גאנצע טעפעלע מיט איינגעמאכטץ! ווי דאס הארץ האט מיר געזאגט, אז זיי וועלן עס אויפרעסן. איך האב אונמיסטן געזאגט אויף א שפאס, אז עס איז סם, כדי די מנובלים זאלן ניט דער־שמעקן דעם איינגעמאכטץ.

בערל (הויבט זיך אויף): א? וואס אזוינס האבן מיר אויפגעגעסן? איינגעמאכטץ גאר און ניט קיין סם?

שפרינצע (קוקט ווידער אין טעפעלע): ווי איז מיר, — דאס גאנצע איינגעמאכטץ האבן זיי אויפגעפרעסן! אז אויפפרעסן זאל שוין אייך דער מלאך המות! (צו בערלען), אז באגראבן זאל איך שוין דיך, אומגליק מיינער! (צו יאנקא'ן, קלאפט אים מיט'ן פוס.) ארויס פון דאנען, פיאניצע, שכור! דיין פוס זאל דא מער בא מיר ניט זיין.

בערל (ווערט רואיק, גייט צו צו יאנקא'ן, וועקט אים פון שלאף): שטיי אויף, יאנקא. עס איז ניט געווען קיין סם.

יאנקא (רייבט זיך די אויגן): א?... וואס? נאך אלץ ניט געשטארבן?

שפּרינצע: אַז אויסקויקלען זאָל איך די כאָ־
לעריע כאַטש היינטיקן טאָג! אַז אויס־
פּייגערן זאָלט איר אויף אַן אמת, גאַטעניו,
האַרציקער!

בערל: מיר האָבן זיך אַנגעגעסן גאָר מיט איינ־
געמאַכטץ.

יאַנקאַ: איינגעמאַכטץ גאָר? ניט קיין סם?
(שטעלט זיך אויף) הייסט עס, היינטיקס
מאָל איז עס ניט געלונגען?

בערל: ניט געלונגען, ברודערקע, ניט געלונגען.

(פאָרהאַנג.)

ניו יאָרק, 1928.

JERSEY PRINTING COMPANY
BAYONNE, N. J.
18